

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційне дослідження Антропова Анатолія Петровича
«Детермінанти переживання психічних станів членами екіпажу
морського судна», яка представлена на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та
вікова психологія

Спрямованість дисертаційного дослідження Антропова Анатолія Петровича має надзвичайну актуальність, оскільки діяльність людини в особливих умовах завжди вимагає значних адаптаційних можливостей та є джерелом походження і розвитку ряду негативних психічних станів. Особливо це стосується членів екіпажу морських суден, на борту яких деструктивний вплив окремих психічних станів може мати катастрофічні наслідки. Крім цього проблема детермінант переживання психічних станів особистості, яка виконує свої професійні обов'язки у специфічних умовах, є недостатньо вивченою та має перспективи подальшої розробки. Саме тому вчасним і актуальним є вибір Антроповим А.П. теми дисертаційної роботи, яка передбачає дослідження детермінант переживання психічних станів членами екіпажу морського судна.

Незаперечною є наукова новизна та теоретичне значення дослідження, що полягає у поглибленні знань психологічної науки щодо сутності функціональних та емоційних психічних станів, детермінант їх переживання моряками; уточненні змісту феномену психічних станів офіцерів та рядових у контексті зв'язку зі стажем роботи. Автором розширено наукові факти стосовно взаємозв'язку показників емоційних психічних станів моряків у співвідношенні зі спектром рис особистості.

Практична значущість дисертації полягає, по-перше, у виборі психодіагностичного інструментарію, спрямованого на діагностику показників психічних станів та їх детермінант у моряків, а по-друге, в розробці та впровадженні корекційної програми щодо переживань психічних станів членами екіпажу морського судна.

Наведена аргументація дисертанта, підтверджує те, що тема дисертаційного дослідження відповідає запитам психологічної науки і практики, а обраний дисертантом аспект вивчення проблеми може вважатися таким, що відповідає сучасним потребам вікової та педагогічної психології.

В дисертації Антропова А.П. викладено теоретичні засади проблеми, описано стратегію, основні методи та результати емпіричного дослідження. Кожний з розділів містить цікаві теоретичні та емпіричні дані, які представлені відповідно до висунутих завдань і мети дослідження. Слід відзначити послідовність у організації кожної частини дослідження, структурування етапів роботи, що взаємопов'язані між собою та створюють єдину логічну структуру.

Дисертація складається відповідно зі вступу, трьох розділів, які послідовно та логічно репрезентують напрям розгортання стратегії наукового пошуку, а також висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Теоретичне узагальнення наукових даних психологічної літератури, існуючих підходів щодо визначення поняття психічних станів, їх видів, детермінант розвитку, а також шляхів їх корекції дозволило дисертанту чітко визначити у вступі до дисертації об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження та відібрати адекватні їм психологічні методи.

Обґрунтованість висунутих ідей, сформульованих висновків підтверджена, проведенням вичерпного констатувального та формувального експериментів, всебічним якісним та кількісним аналізом отриманих емпіричних даних із застосуванням методів математичної статистики

Перший розділ дисертації «Теоретико-методологічні засади переживання членами екіпажу морського судна психічних станів та їх детермінант» присвячений теоретичному аналізу наукових підходів до розуміння феномену психічних станів, як в історичному, так і в сучасному контекстах; визначенню специфіки переживання психічних станів моряками

у довготривалому плаванні. На основі узагальнення проаналізованих даних автором обґрунтовано та представлено схему-модель детермінант переживання психічних станів членами екіпажу морського судна.

В теоретичній частині дисертації заслуговують на увагу також здійснений ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз феномену психічного стану, окреслення кола психічних станів, що переживають члени морського екіпажу; визначення зв'язків з явищами навколишнього, які у сукупності своїх чинників можуть характеризувати переживання психічних станів моряками під час рейсу.

У другому розділі дисертації «Організація емпіричного дослідження психічних станів та детермінант їх переживання членами екіпажу морського судна» автор викладає ті теоретичні положення, які будуть перевірятися емпірично, обґрунтовує завдання емпіричного дослідження та описує три етапи його здійснення. Психологічний діагностичний інструментарій, який використовує автор, є цілком адекватним для досягнення мети роботи та вирішення її основних завдань. Репрезентативність вибірки дослідження забезпечувалася якісно та кількісно. Це дозволяє дійти висновку про достатній обсяг запроваджених досліджень, що свідчить про наявність вельми ґрунтовної доказової бази фактичних даних в дисертаційній роботі здобувача.

У третьому розділі «Результати емпіричного дослідження психічних станів членів екіпажу морського судна та детермінант їх переживання» представлено кореляційний аналіз між показниками психічних станів та показниками ряду психічних явищ, які виступили у якості складових психологічних детермінант переживання психічних станів моряками: співвідношення між показниками психічних станів і такими типологічними властивостями особистості, як екстраверсія-інтроверсія і нейротизм-емоційна стабільність, а також переживаннями таких станів, як самотність, тривожність і ригідність. Взаємозв'язок показників психічних станів і типів емоційних реакцій показав, що типи емоційної реакції зумовлені не лише

характером впливів на організм, але й властивостями особистості. Не менш цінним виявився проведений кореляційний аналіз між показниками психічних станів і емоційного інтелекту, а також з показниками мотиваційних тенденцій під час перебування моряка на судні. Вдалим виявилось групування осіб різного рангу (офіцерів і рядових) за якісно-кількісним поєднанням показників емоційних психічних станів та психологічних особливостей особистості, а також вивчення «профілів» груп офіцерів і рядових з різним стажем роботи з точки зору переживання ними психічних станів.

Для послаблення емоційних психічних станів моряків, які перебувають у довготривалому плаванні, дисертантом складено відповідну програму корекції переживань таких станів, як: самотність, тривожність, фрустрація, ригідність, агресивність. За результатами апробації проведено діагностування, яке показало позитивні зміни у переживаннях психічних станів офіцерами і рядовими.

Достовірність отриманих теоретико-емпіричних результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю наукових положень, досконалим теоретичним аналізом проблеми, застосуванням надійного та валідного методичного інструментарію, підбором репрезентативної вибірки, використанням математико-статистичних методів та грамотним описом даних.

Дисертаційна робота чітко структурована, для презентації кількісних експериментальних даних використано достатню кількість таблиць та рисунків. Кожний розділ дисертаційного дослідження має виважені та чіткі висновки, доведені внаслідок використання прийомів статистичної оцінки емпіричних даних та належної якісної інтерпретації.

Висновки дисертації відображають отримані результати, мають конкретний характер, дають відповіді на всі окреслені питання в структурі завдань дисертаційного дослідження, які були необхідні для вирішення обраної наукової проблеми.

Результати дослідження отримали належну апробацію та впроваджені у практику роботи вищих навчальних закладів. Основні положення дисертації відображені у 6 наукових працях, з яких 5 опубліковані у вітчизняних фахових виданнях та 1 – у зарубіжному науковому виданні. Опубліковані праці у фахових виданнях розкривають основний зміст дисертації.

Апробація результатів дослідження проводилась у достатній мірі шляхом обговорення доповідей та виступів на 6-ти міжнародних науково-практичних конференціях, на науковому семінарі та засіданнях кафедри теорії і методики практичної психології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

Дана робота та автореферат написані на належному науковому рівні й відповідають вимогам, які встановлені до кандидатських дисертацій. В авторефераті відображено основні теоретичні положення та теоретико-емпіричні результати дослідження. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Загалом дисертаційне дослідження Антропова А.П. є завершеною науковою роботою, що вирізняється безсумнівною науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Даючи в цілому позитивну оцінку проведеному дисертаційному дослідженню, вважаємо за доцільне вказати на деякі зауваження та побажання:

1. Враховуючи те, що предмет дослідження охоплює досить широке коло психічних явищ, а у теоретичному розділі бракує теоретико-методологічного обґрунтування та авторської класифікації психічних станів, є достатньо незрозумілим виділення здобувачем лише окремих функціональних та емоційних станів для емпіричного дослідження і не врахування інших, більш базових за своїми проявами, станів (наприклад, станів страху, гніву, суму, втоми, радості тощо.)

2. У дослідженні у достатній мірі враховано поліфакторність генези психічних станів членів екіпажу морського судна. Однак, на нашу думку, не у повній мірі проаналізовано когнітивний компонент у походженні та проявах психічних станів (А.Бек, А. Елліс, К. Padeski та ін.), а також, у роботі додаткового вивчення потребує проблема впливу неформальної структури взаємин членів екіпажу на їх психічні стани за допомогою діагностичного і корекційного ресурсів методу соціометрії.
3. На наш погляд, експериментальне дослідження на констатувальному етапі дещо переобтяжене великою сукупністю отриманих показників, зведенням їх у таблиці, графіки тощо. Разом з цим у побудові формувального експерименту для більшої достовірності отриманих результатів було б доречніше розподілити досліджуваних на контрольну та експериментальну групи, а саме ретестування щодо інтенсивності прояву психічних станів у членів екіпажу за результатами здійснення психокорекційного впливу варто було б провести після або під час здійснення наступного рейсу.
4. У посиланнях та переліку джерел до дисертаційного дослідження лише 5% складають сучасні праці дослідників та практиків за останні 5 років. Разом з цим, серед зарубіжних, переважно російськомовних джерел, бракує аналізу англійськомовних першоджерел із новими узагальненими результатами щодо детермінант переживань психічних станів членами екіпажу морських суден.
5. У роботі зустрічаються стилістичні та орфографічні помилки.

Однак, висловлені зауваження та побажання не є суттєвими і не впливають на загальну, беззастережно позитивну, оцінку роботи. Поставленні дисертантом завдання виконано, а мета досягнута.

У підсумку можна констатувати, що дисертаційна робота «Детермінанти переживання психічних станів членами екіпажу морського судна» є завершеним самостійним дослідженням, в якому поставлена і на належному рівні розв'язана актуальна для педагогічної та вікової психології

проблема. Дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, а її автор – Антропов Анатолій Петрович – заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

Кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Комунального вищого навчального закладу
«Вінницька академія неперервної освіти»

Томчук С.М.

ПІАПИС
Томчук С.М.
ЗАСВІДЧУЮ

ЗАВ. КАНЦЕЛЯРІЄЮ
А.В. Мазур
МАЗУР А.В.
26.06.2016 РІК